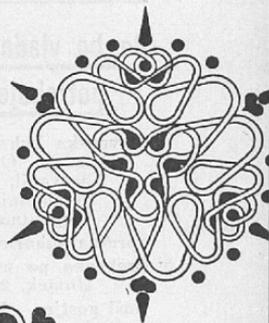

Ž · E · N · S · K · I
S · V · E · T
1 · 9 · 3 · 5

Sovražniki naših zob

so najnevarnejši, če lahko neopazno vršijo svoje razdiralno delo, podobno kakor milijonska armada gnilobnih bakterij. Če postanejo poškodbe vidne, je že prepozno. Bolje je se temu pravočasno izogniti, s tem da redno čistimo zobe z zobno pasto Chlorodont, ki navzlic svoji izredni čistilni moči, ne načenja občutljive zobne sklenine.

Tuba Din. 8.—

Jugoslovanski proizvod

Da bo vladala sreča in zadovoljstvo v Vašem zakonu, potrebno potrebujete sledeče dragocene knjige za praktično življenje:

- Slovenska kuharica. S. Felicita Kalinšek. Ravnokar izišla osma zelo izpopolnjena izdaja. Oprema knjige je razkošna. Nešteto slik v besedilu, 54 pa novih barvanih tabel. Vsa stara in najnovejša dognanja kuhinjske umetnosti po dolgoletnih izkušnjah in preizkušnjah odlične in priznane avtorice. 728 str. Elegantly vezana 160 Din.
- Spretna kuharica. Navod, kako se kuhajo dobra in okusna jedila. 248 str. Vez. 30 Din.
- Prehrana po najnovejših zdravstvenih načelih (vegetarijanska hrana). Štefanija Humeck. 224 str. Broš. 30 Din, vez. 40 Din.
- Naši gostje — kako jim strežemo! S. Deodata Kump. Bogato ilustrirana. Ta knjiga je gospodinji prav tako potrebna kakor kuhinjska knjiga in nudi izredno dragoceno navodila, kako naj streže in občuje s svojimi gosti. 108 str. Vez. 45 Din.
- Gospodinjstvo. S. M. Lidvina Purgaj. Navodilo za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Zdravstveni del spisal dr. Fr. Dolšak. S slikami. 296 str. Broš. 40 Din, vez 60 Din.
- Nasveti za hišo in dom. I. Majdič. Vsaka gospodinja in gospodar dobi v knjigi za svoja opravila praktičen nasvet in navodilo. 410 str. Broš. 20 Din, vez. 30 Din.
- Stanovanje. Arh. Mesar-Spinčič. Bogato ilustrirano. Novi način in slog življenja zahteva tudi novo stanovanjsko kulturo. 199. str. Vez. 100 Din.
- Zel in plevel. Fr. Magister. Slovar naravnega zdravilstva. Knjiga te pouči, kako si zopet pridobiš izgubljeno zdravje z najbolj zanesljivimi in uspešnimi sredstvi, ki ti jih zastoj nudi božja narava. 294. str. Broš. 50 Din, vez 60 Din.
- Zbirka domačih zdravil, kakor jih rabi slovenski narod. S poljudnim opisom človeškega telesa. 115 str. Broš. 20 Din.
- Zdravilna zelišča. Ivan Künzle. 62 str. Broš. 8 Din.
- Knjiga o lepem vedenju. Knjiga je za vsakogar dragocen vodnik skozi življenje. 388 str. Broš. 50 Din, vez 64 Din.
- Priprojevanje perila po životni meri. Ema Arkova. S slikami. 64 str. Broš. 40 Din.
- Naše gobe. Ante Beg. Navodilo za spoznavanje užitnih in strupnih gob s 75 barvnimi tabelami. 74 str. Broš. 50 Din.
- Domači vrt. M. Humeck. Praktičen navod, kako ga uredimo, obdelujemo in krasimo. Pojasnjeno s 102 slikami in 2 barvnima podobama. 234 str. Broš. 42 Din, vez. 54 Din.
- Praktični sadjar. M. Humeck. Kratak navod o ravnanju s sadjem, o domači sadni uporabi in o konzerviranju sadja in zelenjave. 100 str. Broš. 24, vez. 32 Din.
- Sadje v gospodinjstvu. Kratak navod o ravnanju s sadjem, o domači sadni uporabi in o konzerviranju sadja in zelenjave. Za gospodinje in dekleta. — Tretja pomnožena in predelana izdaja. Broš. 24 Din.
- Sadno vino in sadjevec. Navod kako ga izdelujemo in kako z njim ravnamo, da dobimo okusno in stanovitno pijačo. Prirejeno po najnovejših virih in lastnih izkušnjah za slovenske sadjarje. Pojasnjeno z 42 slikami. 128 str. Broš. 10 Din.
- Perutninarstvo. A. Slivnik. Kako vzgajamo in negujemo kokoši in drugo domačo perjad. S slikami. 174 str. Broš. 40 Din, vez. 50 Din.

Nobena slovenska hiša naj ne pogrša teh prepotrebni knjig!

KNJIGARNA ANT. TURK NASL. — LJUBLJANA, Tyrševa (Dunajska) cesta 5.

ŽENSKI SVET

JUNIJ 1935

LJUBLJANA

LETO XIII-6

Materi

Ruža Lucija Petelinova

Z vipavskih brd, o mati, kakor črešnja,
prelepa, da bi domačin jo sam
dovolil sebi v praznik in veselje,
z mladostjo svojo šla za hrepenenjem
v veliki si, željam odprti Trst.

O, želje zlate so, resnica bleda.
Zdaj videla si, da ob beli zid
naslanja se na Korzu črna beda
in da nevredni si laste plodove,

ki v brdih bil jim gost je sv. Vid.
Zato v vinograde si se domače
po sveže vere v svet spet povrnila
in tu pod brajdo kraškemu si fantu
pošteno roko v roko položila.
Z lepoto vso je vama domačija
voz svatovskega dne obogatila,
a ko bila pod srcem že mladike
sem nežno se ti javljajoči brst,
ponudil vama za življenje kruha
in k morju vaju zvabil spet je Trst.

Tedaj sem čula, da šepeteš drugu: —
otroku svojemu svetá prelest
bi rada iz očetove gorice
kazala, daleč od teh belih cest;
od tam nikoli mu ni mrko lice.

Od tam ubrano čuje se zvonjenje
zvonov in tvorniške sirene vzdih,
še glas težakov ž njimi uglašen je.
Od tam, kjer dom je moj ves skromno tih,
nihče ne vidi v črno dno fabrike. —

In glej, otrok pod srcem sem zasanjal
o trti in o čričku nežen sen
in skozi velemestni hrušč z goric prizvanjal
mi droben zvonček je, ko vsa udana
odprla si mi grudi na jesen.

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Nadaljevanje

V ečeri se, v sobo se že krade prvi mrak, ko sedita Palma in Neda še vedno na postelji ob speči Jeleni in pripoveduje Palma o svetu, ki ga je zapustila. Neda ne more prav razumeti, zakaj je Palma vsa tako razbolena. Ko ji pove, da je bila skoro leto dni bolna in to po rodu Jelene iz žalosti nad njeno pohabljeno roko in iz domotožja, je Neda ne more razumeti. Moj Bog, koliko takih otrok je na otoku in nobena mati se radi tega tako ne žalosti, posebno ne, če je premožna kakor Palma. In domotožje? Da je bolj bridko ko hrepenenje po tujini?

„Da,“ pravi Palma, „ko hrepeniš v tujino, ki je ne poznaš, ne veš, kaj te tam čaka in kaj vse boš videla. Predstavljaš si pač nekaj, a vse je le nejasno... Če pa hrepeniš domov, tedaj veš natanko, po čem se ti toži, in vse se ti zdi iz dalje še tisočkrat lepše. Neda, ne želi tujine, ne želi si od doma; kakor ni dano ribi živeti na kopnem in ne ljudem brez zraka, tako je za nas tujina...“

Tema je v izbi in Neda in Palma še govorita... Zlati gradovi so obledeli, ker je bilo zlato na njih varljivo, in šele sedaj, ko vidita, da je tujina velika varljivka za one, ki niso rojeni zanjo, čutita vso svetost rodne grude, ki sta jo nezavedno ljubili obe, vedno, brez prestanka, ko ju je še slepil blesek neznanega. Zdaj jo gledata, pokopani pod razvalinami zlatih gradov, in zdaj vidita njeno veličino in milobo. Ko deci jima je, ki je zbežala od matere in se vrača skrušena po viharjih in bojih v materino naročje...

* * *

Stari Oluje gleda z namršenim čelom za skupino letoviščarjev. Smeje in živahno kramljaje gredo skozi selo. Tu se počutijo kakor doma.

Sovraštvo srši iz pogleda starega. Ti vsiljenci, ki se ponašajo, ko da je ves otok njihov, kako so mu zoprni —! Fej —! pljune srdito na tla, zroč za njimi, in jim okrene hrbet.

„Hehe!“ se z meketajočim smehom zasmeye poleg njega selski trgovec in ga sune s komolcem. „Nikar ne glej tako pisano! Vidiš jih, tiste tam, že zopet so pustili lepe denarce pri meni v trgovini! Eh, lahkomiseln! so, niti denarja ne preštejejo, ko jim ga vrnem, lahko bi jih ogoljufal. Eh, bratec, blagoslov so za naš otok! Lepe denarce bodo pustili pri nas na otoku.“

„Tebi je vse samo denar!“

„Ko da tebi ni —“

„Ne rečem, da ga zaničujem,“ mu odgovarja Oluje. „A tvoja pamet je kratka kot oslovska griva, v denar si zaverovan in ne vidiš, da prinašajo ti vsiljenci semkaj strupeni dih s celine, pregrešnost in pokvarjenost. Ali jih vidiš, kako se oblačijo? Strašila, pustne šeme so! In zdaj prihajajo leto za letom, vedno več in več jih je, kakor valovi ob neurju pljuskajo preko našega mirnega otoka in svobodnega življenja na njem. Ali ne vidiš, kako nas zastrupljajo? Prvo leto so tekali še otroci za njimi in se jim

rogali, tem naličenim ženskam v hlačah, — danes pa jim niso več tuje in ne bo dolgo, ko se bodo morda i naše hotele nositi tako... Ti pa si na moč podoben židu. Vse ti je le denar. Ali ne vidiš dne, ko bo teh ljudi poln otok, ko ne bomo več gospodarji tu, temveč samo njihovi hlapci, odvisni od njihove volje!“

„Ej, črnogled si, Oluje! Denar, katerega zaslužimo pri njih, nam daje moč proti njim. In, ali je to nesreča, če nam prinašajo blagostanje? Ali si gluh in slep, stari? Poglej, koliko smokev, vina in rib pridela naš otok, nihče bi jih ne mogel prodati, če bi ne bilo teh, ki bodo pokupili za drag denar. Koliko družin je tu stradalo, predno so prišli k nam! Zdaj jim od-dajajo stanovanje, žene perejo zanje, možje jih prevažajo z ladjami za denar — kaj ni to v naš prid? Raje sem sit hlapec nego sestradan gospodar!“

„Požeruh na denar si, nič drugega!“ pravi Oluje in zapiči v trgovca zaničljiv pogled. „Ezav si, ki bi prodal svoje prvorojenstvo za skledo slabe leče, grabežljiv skopuh, ki mu je poginila vest v smradu trgovine! Ponoša nimaš, nič te ne veže na domačo prst.“ Tok besedi mu zastane, ko ugleda med svojim govorjenjem Njega in Evo. Glasno se smejeta, ko gresta skozi luko in Njega povdarja besedico „ti“, da naj bi slišali vsi, da se z Evo tika. Poleg Eve koraka kot pokrovitelj — otočan, ki ji izkazuje čast, da jo spremlja po svojem domu.

„Hehel!“ se heheta trgovec. „Glej, tvoj vnuk je tudi mojih misli — domača dekleta niso več zanj!“

Ko gresta Eva in Njega mimo obeh starcev in ju pozdravita, jima trgovec prijazno odzdravi, stari pa jima okrene hrbet.

„Svojat! Niti na lastno meso in kri se ne moreš zanesti, vsi odpadajo kakor gnil sad z drevesa, vse bo veter raztepel križem sveta! Pozabili so rod, zemljo in običaje, ponos so poteptali — Fej!“

„Bedak si, kume! Kaj naj bi z zemljo, ki umiramo na nji, niti pitne vode nimamo, bolezní tarejo nas in naše otroke. Vsemu temu bi se dalo odpomoči, če bi bil denar tu. In samo tujci nam ga prineso. Kaj ne čutiš, kako ginemo v umazanosti in razcapanosti, bolj podobni živalim ko ljudem? Meni, kume, lahko verjameš; dobršen kos sveta sem videl in življenje poznam kot le kdo. Ti, ki skoro nisi prestopil s tega otoka in poznaš mesto samo na zunaj, ti ne veš, kako drugače žive oni ljudje tam. Snaga, udobje, blagostanje, vse to da srečo in zadovoljstvo.“

„Gobeždaš in gobeždaš, a mene ne prepričaš. Sedaj smo ponosen, samosvoj rod, čeprav reven. Ako pojde po tvojem, bomo z brozgo pomešani Judeži lastne zemlje!“ Oluje se molče napoti domov.

V globino se mu je kakor rana zasekala zavest, da hodi njegov ljubljeni vnuk s tujko. Ne pozna je, a čuti, da je pogubna zanj in rad bi ju odtrgal vsaksebi. A kaj, kako naj to stori? Prepoved bi ne zadostovala. Čuti se osamljenega v svojem sovraštvu do tujcev. Res je, nekateri otočani jih v dušah mrze, a na videz so prijazni z njimi, kajti k temu jih tira njihova dobičkaželjnost. O, stari Oluje jim privošči blagostanje, in tujcem, da jih domačini skubejo, a boji se, da bo popustila mržnja otočanov, ko

se jih bodo navadili, da se bo slejkoprej spojilo njihovo življenje z življenjem, ki ga žive ti vsiljenci, da jih bo zastrupilo in jih bo pogoltnil val s celine... Ko se vrača proti domu, srečuje dekleta in žene, ki nosijo v velikih lesenih niškah na glavah kamenje. Kuluk opravljajo mesto mož, bratov ali očetov ali pa jim pomagajo graditi in popravljati ceste.

Mlajše ne nosijo več domače rjave obleke, temveč pisane obleke iz blaga, ki je kupljeno v mestu, in one, ki niso bose, nosijo cenene čevlje iz tovarn in ne več doma napravljenih opank. Kdo bi se trudil, če pa lahko vse to kupijo v mestu za mal denar?? Nemalo ponosne so na to novotarijo in zdi se jim, da so že nekoliko podobne tujkam.

No da, stari ljudje, ki so ostali zvesti starim oblekam, jih grajajo, a kdaj se je mladina brigala za to? Tudi zdaj, ko pozdravljajo Olujo, ki gre proti njim in se mu nasmihajo kljub pezi kamenja, ki jo nosijo na glavi, jim odgovori starec le z nejevoljnim mrmranjem, in ko odidejo mimo, se ozre še enkrat za njimi in zarentači: „Pustne šeme, opice!“ ter nadaljuje svojo pot.

One pa, ki so ga čule, se mu smejo: „Ej, kume, ne žali nas, z eno nogo stojš že v grobu, pazi na svoje besede, da te ne potegne njihova teža s seboj v pekel!“ Kramljuje in prepeva je gredo naprej...

* * *

Palmino dete, mala Jelena, je bolna. Tudi njej ni prizanesla bolezen, ki žanje otroke. Vse sta storila Palma in Jane zanjo, kar je bilo mogoče, saj imata denarja dovolj, da prihaja k njim vsak dan zdravnik s sosednjega otoka. Jelena ima vročino, vedno višje šo številke na toplomeru.

Palma, sama vsa bolna in slaba, se ne gane od otroka. Brez besed strmi vanj. Če bo otrok prebolel noč, se spotil in zaspal, bo ozdravel, je dejal zdravnik in odšel. Palma gleda za njim in ne doume, kako more človek s tako mirno dušo, s tako skopimi besedami razsoditi o življenju in smrti. Z odločnimi rokami, katerih je Palmo tako groza, se dotika otrók in pravi: dobro, slabo, dobro, slabo, slabo... Kakor vrtnar, ki odbira sadove, zdrave in piškave, katere bo zavrgel. A vrtnarju je bolj žal sadov ko temu zdravniku otroških življenj.

„Kaj tuguje, če vam mro otroci?!“ je dejal tarnajočim ženskam, — „saj same nimate kaj jesti. Čemu toliko otrok, da stradajo od rane mladosti in se ubijajo svoj živ dan za skopo skorjo kruha, končno pa se izpridijo, gredo po svetu, obleže na bojišču v vojni ali pa se vrnejo kot nerabni pohabljenici domov. Če je božja volja, jih pustite umreti zdaj, ko še niso izkusili življenja in ga prekleli...“

A kdo bo uveril mater, da velja to njenemu otroku? Vsaka upa, da je baš njenemu namenjena lepša usoda... Za te otočane je zdravnik še vedno neke vrste čarodej, ki, če le hoče, pomaga. Kako naj ga pripravijo do tega, da jim reši otroke? Denarja, mnogo denarja bi mu ponudili, morda bi jim potem pomogel. Toda revni so in premorejo komaj za kruh, — kako naj plačujejo zdravnika?

Hiše, postavljene v gruči, se tesno tišče druga druge. Smrad vlada po hišah. Revščina ne diši blago... Deževnica v vodnjakih je izpostavljena

dan na dan vročini, po mesece je ne priteče sveža kapljica in zato ni čudno, če negonablja zdravje otrok, ki jo pijejo vroči od tekanja in stikanja za nezgodnimi smokvami. Žive vode, vrelica, ni na otoku.

V lukii, kjer je že za plime nizka voda in kamor mečejo v morje najrazličnejše odpadke jedi, razbite posode in nesnažne čunje, se ob oseki usmradi in izhlapeva kužen zrak. Otroci bolehajo in matere, katerih nihče ne pouči, so obupane. Nihče se ne spomni, da bi osnažil lukoo in prekuhal pitno vodo... V cerkev se zatekajo in molijo, naj Bog odvrne bolezen.

* * *

Palma je ostala doma, ni šla za pogrebom svoje hčerke. Doma sedi sama. Izpolnila se je želja starega Oluje, ki je dejal, da bi bilo bolje za malo Jelene, če bi umrla. Nikoli bi ne mogla delati ko druge žene, kajti po očetu Roku je v krvi pohabljenost. Ali pa je bila za Palmo kazen božja, da ji je dal pohabljenoo dete, ker je ušla od očeta.

Palmi oživi spomin na oni čas v Havru, po porodu Jelene, ko se je popolnoma spremenila...:

Iz dneva v dan je postajala tišja in molčečnejša. Rada bi bila pozabila na otrokovo hibo, obdala ga je z vso ljubeznijo kesanja do očeta, ki ga je zapustila, a vse zaman.

Nekaj tujega se ji je oglašalo v srcu, nekaj, česar ni poznala doslej: domotožje. Vse se ji je zdelo prazno, ves vrvež, vse dejanje in nehanje... venomer se je vpraševala: čemu vse to?

Nenadoma so pričele ugašati svetle luči, ki jih je prižgala ljubezen v nji, in zaželela si je domov, domov; kot ranjena, do smrti ranjena žival bi bila rada zlezla v rodni brlog in izkrvavela...

Nič več ni delala, ni zabavala gostov z veselimi besedami in srečnim nasmehom. Neprizadeta je sedela v gostilni, gledala preko vsega in bledela.

Stalni gost iz najboljše družbe, katera je slučajno iztaknila ta kraj in očarljivo gospodinjo, ki je bila sredi drugih ljudi nenavadna pojava, je pogosteje prihajal: monsieur Vilars. Rad je kramljal z njo, ker se je bila hitro priučila tujega jezika. Neprisiljeno ji je dvoril, in včasih, če je zašla mala cvetličarka tja, je kupil Palmi šopek vijolic. Palma je bila vajena laskanja, skritega in očitega, a vendar ji je ugajal gospod. Če ga nekaj dni ni bilo na izpregled, je pogrešala njegove prijazne oči in lahke besede. Njen prijatelj je bil edini Francoz, do katerega je čutila nagnjenje kot do dobrega znanca, ki mu lahko zaupa vse.

Janeta so klicali včasih opravki in trgovski posli po cele dneve v druge kraje. Vedel je, da Vilars rad kramlja z njegovo ženo, a ni bil ljubosumen nanj. Bože, to spada k poslu, da mora biti gospodinja prijazna z gosti, in laskalo mu je, da se je sukal okrog njegove žene tak gospod, saj je dobro vedel, da ljubi Palma le njega. Poznal je čut dalmatinskih žena in njihovo zvestobo. Ko je opazil Palmino žalost vsled pohabljenega otroka, jo je skušal odvrniti od neveselih misli, da jo je pogosteje vodil na zabave.

Jane je zaupal svoje skrbi Vilarsu: da mu je dejal zdravnik, naj vodi Palmo mnogo na zrak in je nikar ne pušča same. Vilars mu je ljubeznivo obljubil, da bo pomagal razvedriti Palmo. Odslej se je večkrat pripeljal v

svojem avtu in jemat Palmo s seboj na izlete. V havreški okolici je imel malo, vili podobno hišico, tam jima je pripravila oskrbnica vselej zakusko, ko sta se vrnila s sprehoda ob morju. Po dnevu, preživljenem ob obali zunaj mesta sredi narave, jo je vozil zopet domov.

Palma je postajala od dne do dne bolj žalostna. Same oči so je bile. Velike, vlažne so sanjarile nekam v daljo. Nič ni vedela, kaj se je godilo okrog nje, le redko se je prebudila za kratek hip in se nato zopet pogreznila v melanholijo.

Pogosto je prihajal Vilars in jemat Palmo s seboj na izlete. Jane mu je bil hvaležen, da posveča njegovi ženi toliko pažnje, jo zabava in ji preganja žalostne misli.

Palma ni opazila, da so postajali na izletih stiski Vilarsovih rok pogostejši in toplejši in da mu je obležala med vožnjo roka često na njeni rami. Vilars, razvajeni ženskar, sit varijetejskih lepotic, dam iz družbe, midinetk in modelov, se je vnel za to preprosto, prekrasno otočanko, ki je bila po duši otrok in so ji bili vsi rafinmaji tuji. Užival je njeno nepokvarjenost in čakal prilike, da utrga „oživotvorjeno melanholijo“, kakor jo je imenoval.

In prišel je dan, kristalnočist in topel jesenski dan, ko je žarelo listje v vseh barvnih odtenkih in so se kodrali na nebu od vetra gnani oblaki ter je vstajal v mraku vonj po algah iz morja, dan, ki ga ne pozabi Palma nikoli...

Po kosilu se je odpeljala z Vilarsom v njegovo vilo. Oskrbnice ni bilo doma, postregla sta si sama.

Kaj je bilo v onem vinu? Ali jo je bil kdo uročil? Kdo ji je vzel voljo in zavest?

Palma se je kasneje spomnila vsega kot neresničnega privida, kot zopernih, odvrtnih sanj...

Brez volje se je predala objemom in poljubom Vilarsa, da, celo vračala mu jih je, potem ko jo je bil popolnoma omamil z bajko o njenem domu. „Palma, lepa in otožna Palma, daj, da te vzamem s seboj v deželo tvojih sanj in hrepenenj... Vem, kam ti želi srce: pod ono vroče nebo, kjer so vetri bolj topli ko pri nas... Poznam jo in ljubim to tvojo deželo, tvojo solnčno domovino... Tam sta človek in narava eno, nič ju ne razdružuje, sonce in vetri te poljubljaajo... te objemajo...“ Palma je vedela, da se je godilo z njo ono strašno, česar ne bo prebolela nikoli, vse življenje ne, a v nji ni bilo nič odpora; brez moči je bila, ker se ji je zdelo, da bi z eno samo kretnjo upora pregnala čarobni privid, ki ga ji je naslikal čarovnik Vilars, privid o domu, tako živ, ko da se je resnično porodil pred njo. In če bi ji bilo umreti tisti hip, bi se ne zganila v obrambo, zakaj videla je svoj dom tako živo pred seboj in zdelo se ji je, da je tam...

Izgubila je bila zavest. Prebudila se je doma v postelji. Nezavestno jo je pripeljal v avtu Vilars. Poslali so po zdravnika.

„Nič ni... je dejala Palma medlo Janetu, ki se je skrbno sklanjal nad njo, potem se je okrenila k zidu, ko da bi hotela spati... Sama je bila...

Jokati ni mogla. Vse v nji je bilo prazno... prazno...

Kar je za Dalmatinko najhujši prestopok, to je bila zagrešila: zakonolomstvo. Jasno se spominja, kako se ji je, devojki, zdela ta beseda strašna, grozna. A zdaj je bila prazen zvok in nič strahu ali kesanja ji ni povzročila. Niti beseda, niti zavest dejanja... Vse je bilo prazno v nji. Pusto kakor domači nenaseljeni otoki pod zaoblacenim nebom v suši...

Samo bol in hrepenenje po domu sta rastle in žalost po njem...

Bolj ko kdaj preje jo je negoval Jane. Palma bi se bila rada odtegnila objemom svojega moža, slaba vest jo je odvracala od njega, a dolgo se mu ni mogla izmikati.

Z bolesto slo se je združila z njim v ljubezni, z obupom se je predajala strasti, bolj vroče kot kdaj, da bi priklicala v srce ono iskro, ki bi znova zapalila ugasli plamen čuvstva. Brezbrežni trenutki naslade so ju družili, ko sta stremeli bitji obeh za tem, da bi dali drug drugemu vse, kar premoreta. Jane je bil srečen v onih trenutkih in hvaležen usodi, da ju je privedla v tujino, kajti prepričan je bil, da bi mu Palma ne dala te ljubezni doma.

(Dalje prih.)

„Up sreče onstran groba v prsih hrani“

Odlomek iz romana o Prešernu

Ilka Vaštetova

Leta 1855.
Tlak, zidovje, prašna cesta — vse je puhtelo v julijski vročini. Po kosilu je bilo, torej ob času, ko so se ljubljanske gospe in gospodje radi zleknili po zofi, da nekoliko podremljejo, ko se je mlajša generacija zbirala v kavarnah pri biljardu, kvartah in časopisih ter je najmlajši rod „zbijal svinjko“ po dvoriščih in v pekočem solncu lovil „diabolo“ in žogo. Po soparnih kuhinjah je ropotala posoda v velikih umivalnih skledah in služkinjam in pridnim gospodinjam je curljal pot s čela.

Ulice so bile skoraj prazne.

S cilindrom v roki je Čop počasi stopal proti Prešernovemu stanovanju. Katra mu je odprla in obraz se ji je razvedril, ko je ugledala obiskovalca. Čopa je imela, pač zaradi njegove resnosti in priljudnosti, visoko v čislih. Morda tudi zaradi tega, ker ga je poznala že izza otroških let, ko je kot študent o počitnicah slehern dan obiskoval nekoliko mlajšega Franceta.

„Vedno ste pridni, Katra, še v tej strašni vročini!“ jo je Čop pozdravil.

Katra si je obrisala mokre roke v predpasnik in njene modrosive oči — bratove oči — so se smejale.

„Saj moram biti, je že Bog tako določil.“

Odprla mu je vrata v prvo sobo in pristavila:

„France je v svoji sobi.“

Čop je potrkal na druga vrata in jih odprl. V sobi, opremljeni s priznanim gladkim bidermajerskim pohištvo, je pri mizici poleg okna sedel

Prešeren. Glavo podprto, je zrl proti oknu, pred seboj nekaj razgrnjenih papirjev. Čop jih je videl in se zdrznil: Prešernova odklonjena prošnja za samostojno advokaturu!

Ni še prebolel udarca! Morda ga nikoli ne bo. On, najspretnjši izmed ljubljanskih juristov, starejši nego izbranec Kaučič! In poleg tega duševni velikan, ki mu nihče ni segal niti do pasu!

Prezrli so ga, imenovali drugega, mlajšega, manj zmožnega, čeprav boljše kvalificiranega. Krivičniki! Ubijalci!

Mirnemu Čopu je sveta jeza pogнала kri v obraz. A ukrotil se je, ko je srečal utrujene prijateljeve oči. Položil mu je roko na ramo in dejal tiho:

„Pusti, France! To so storili ubogi, majhni ljudje, duševni pohabljenici; ti pa si velik človek.“

Prešernove oči so se vlažno zasvetile. Okrenil je glavo proti oknu. Prijateljevo razumevanje in toplo sočustvovanje mu je skoraj zrušilo oblast nad samim seboj. Ali je prijatelj vedel, slutil, kaj je vse ležalo tu pred njim v mrtvih črkah, v trdem papirju? Ležal je tu poslednji košček vere v ljudi, v pravičnost na svetu. Ležalo je tu njegovo poslednje upanje, da zmaga v trdi borbi za srečo, za — svojo ljubezen... Julija! Zdjaj mu je odmaknjena za vedno...

Stisnil je pest. Premočna grenkoba mu je silila iz srca. Nekaj je vstalo od nekod, se pripravljalo, da mu skoči za hrbet, mu stisne grlo... Ali stojim na življenskem prelomu? Odkod udarec za udarcem?

Ozrl se je proti postelji z bidermajersko ukrivljenimi končnicami. Ali ne leži v njej stavec, upira vanj stare oči, polne ljubezni in očetovske dobrote, ga gleda tolažilno, bodrilno?

Ne. Stari stric Jožef, ki mu je bil skoraj več nego oče, je že spomladi zatisnil dobre oči za vedno. To je bil prvi večji udarec. Drugega mu je preskrbela ljubljanska policija s famoznim svojim poročilom, priloženim njegovi prošnji. Kakšno je bilo poročilo, mu kaže odklonjena prošnja. Seveda: frajgajst, buditelj slovenske besede, Slovan — sama dunajska strašila. In poleg tega...

„Skoraj si ne morem misliti, da bi stari Scheuchenstuel ne bil priložil moji prošnji „dobre“ besede — seveda po ovinkih. Saj veš, kolikšno jezo sem napravil lansko leto njegovemu sinu s „Sonetnim vencem.“

Čop je prikimal.

Da, stari Scheuchenstuel! Nekaj tednov je, kar je umrl. Seveda, „Sonetni venci“ pesnikove prošnje za advokaturu ni podprl. Nasprotno: Koliko prahu je dvignil v Ljubljani! Koliko jeze, sovraštva si je nakopal z njim Prešeren! In kaj je dosegel?

Čop je skrivaj s pomilovanjem pogledal prijatelja. Ali bi mu povedal o tem, kar je čul šušljati? O dogovoru gospe Primčeve s stariim Scheuchenstuelom, ko je ležal na smrtni postelji? O dogovoru glede njenih otrok Jozefa in Julije? Hm. Nekakšna tajna zaroka — pravijo. Nu, morda ni res... Ne, ničesar mu ne povem. Zakaj bi ga vznemirjal, dovolj je

potr. Če je res, bo še prezgodaj izvedel o tem. Kastelic je klepetulja, on itak ne bo molčal.

„Kaj pa je s tvojim „Krstom“?“

Prešeren se je zganil. Odprl je miznico in vzel iz nje rokopisni zvezek. Molče ga je podal prijatelju.

Čopu so se zasvetile oči. Primaknil je stol in sedel.

Kerft per Savizi

Povest v versih.

Zamaknil se je v čitanje.

Prešeren je popravljal papirje po mizi. Potem se je ozrl v prijatelja.

„Domišljevali si bodo, da jih hočem potolažiti po viharju, ki sva ga vzburkala s črkarsko pravdo. Ali ne? Rekli bodo, da frajgajst snubi cerkev.“

„Že mogoče,“ se je Čop nasmehnil in živomodne oči so s hudomušnim pogledom ošvignile pesnika: „Prešeren pred Canosso!“

„Ker pesnitve ne bodo razumeli!“ Grenkoba je zvenela v Prešernovem glasu.

„Preveč zahtevaš naenkrat. Generacija, ki je bila vzgojena v german-skem duhu, se ne more kar hitro ogreti za tisto, kar so jo naučili zaničevati: za rodni jezik, „jezik tlačanov, hlapcev in dekel.“ Kako bi razumeli umetnine, v njem pisane? Ampak eno je gotovo: Jezik s takšnimi umetninami ne more več umreti.“

Čop je zopet sklonil glavo in čital dalje. Naposled je odložil zvezek in vprašal:

„In konec? Kako si ga zamislil?“

„Nisem se še odločil. Prinese mi ga morda trenutno razpoloženje, morda tudi — usoda. Sam se čutim kakor Črtomir po izgubljeni bitki.“

Čop mu je resno pogledal v oči:

„Umetnik mi nikdar popolnoma premagan. Umetnost mu vedno še ostane, četudi ga življenje tlači. Čelakovsky ima v pismu, ki sem ti ga pokazal, prav: Prešeren naj pesni, potem pesni in zopet pesni — kraginjsky to se razumy!“

„Že. Ampak včasih obupavam nad smislom svojega ustvarjanja. Pri-dejo trenutki, ko se mi dvom prikrade v dušo.“

„Nad smislom? Ustvarjanje je samo sebi smisel in cilj.“

Pesnik je prikimal.

„Resnica — če gledaš na moje delo z umetniškega stališča. Z narodnostnega in socialnega pa sem sejalec, ki ne doživi žetve na svoji njivi.“

„Tvoja misija ni probujanje narodne zavesti in socialnih stremljenj. To naj drugi opravijo. Tvoje umetnine imajo višji cilj. One so vdahnile našemu umirajočemu jeziku novo življenje. One so najtehtnejši dokaz, da je naš jezik zmožen zadostiti potrebam najvišje kulture. Dvignil si naš jezik med jezike kulturnega sveta in ga s tem rešil pogina, ki mu je bil pod germanskim pritiskom že zapisan.“

Prešeren je molče gledal v plameneče Čopove oči. Globoko so odmevale prijateljeve besede v njegovi duši. Za trenutek ga je prešinil

spomin na tisto uro, ko se je prvokrat zavedel svojega poslanstva ob vzpodbudi prijatelja Andreja Smoleta.

Umaknil je pogled. Oči je napol zaklopil in dejal s trudnim glasom:

„Včasih imam občutek, da so moje umetnine predrago plačane. Po večini mi jih izvljaja trpljenje.“

Čop ni takoj odgovoril. Nemo je strmel predse. Potem je rekel:

„Človek raste le v trpljenju. V sreči je odmor, v trpljenju je življenje. Ne poznam duševnega velikana, ki bi zrastel brez trpljenja. Glej Mickievicza, Puškina, Goetheja, Heineja, Byrona, Petrarco — vsi so v trpljenju dozoreli. Edini lek za duševno trpljenje je delo. Tebi je lahko. Vse bolečine odvališ v svoje pesmi. Jaz pa —“

Prešernove oči so se zasmejale:

„Ti pa si pravi hipohonder, strahopeten in nezaupen, kadar stojiš pred lastnimi duševnimi zakladi.“

Tresk! Iz kuhinje se je zaslíšal oster ropot posode, ki je padla po tleh. Čop se je ves stresel in prebledeli obraz se mu je spačil v živčnih bolečinah. S tresočo se roko si je z robcem obrisal pot s širokega čela, drugo roko si je pritisnil na srce. A kmalu je premagal trenutno slabost. Kri se mu je vrnila v lica.

„Jaz pač nisem produktiven duh, kakršen si ti,“ je černo odgovoril.

„Imaš pa velik dar za dviganje tujih duševnih zakladov. Zakaj ne organiziraš slovenskega časopisa, kakor sta se v jeseni v Pragi dogovarjala s Čelakovskim? Hrvati so nas že prehiteli z Gajevimi „Novinami“ in z njihovo prilogo „Danico“. S svojim finim estetskim čutom in ogromnim znanjem si takorekoč določil za urednika.“

Učenjak je skomignil z rameni.

„Saj še petega zvezka „Zhbelize“ ne spravimo na dan.“

„„Zhbeliza“ je vsa pripravljena in bi že zdavnaj znova vzletela, če bi le ti energično prijel bojazljivega Kastelca.“

Čop se je nervozno premaknil in vzdihnil. Že sama misel na vse cenzurne homatije, ki jih je prestal pri prejšnjem zvezku „Zhbelize“, mu je stresla vse živce.

„Se še od četrtega zvezka nisva prav oddahnila,“ se je kislo nasmehnil. Dvignil se je, si še enkrat obrisal potno čelo in vprašal:

„Ali pojdeš z menoj?“

„Kam?“

„Šla bi se kopat v Tomačevo.“

„Ne utegnem. Saj veš, da Chrobath popoldne ni za nobeno delo več. Vsa pisarna sloni potem na meni. Res nimam časa.“

„Kadar pridem pote, nimaš časa.“

„Prav rad bi se ti pridružil. Ampak Chrobath je bil danes že ob enajstih tako pijan, da je samo še jecal. Kako naj sam občuje s strankami?“

„Nesrečnež! Pijača ga popolnoma ugonobi. Starosti ne bo dočakal. Boš videl, da ne.“

Prešeren je videl.

Čop pa — ni videl.

Poslovil se je. Prešeren ga je spremil. Še iskren pogled med vrati. Bil je — poslednji med prijateljskima.

Pesnik se je vrnil v svojo sobo.

„Vsi so v trpljenju dozoreli...“ mu je odmevalo v srcu.

Kako se je norčevala Julija?... „Saj so dandanes raztrgane duše moderne.“

Raztrgane duše! Bridko se je posmehtil. Da, njemu so dušo raztrgali. Raztrgali so mu jo s krivico, z brezčutnostjo. Nu, da bi pa šele nesreča napravila iz njega poeta — nezmisel! Sreča bi mu pač ne škodovala. Ko bi jo vendarle dosegel —, vsa žareča in topla bi se mu dvignila v srcu pesem o njej. Ampak — to se pač ne bo nikdar zgodilo? Njegova sreča?

„Dal v hujši služnost me je bog s pušico,

kakor trpe med Turki jo kristjani.

Koga nek' imam upati pravico! —“

Njegova sreča?

„Ak gledat' smem obličje tvoje milo,

Za žalostnih noči in dni samoto

Mi dano je obilno povračilo.“

Oblekel si je sukno in odšel v pisarno. Seveda je pri gledališču namesto čez Zvezdo zavil po Gledališki ulici navzdol, da je šel mimo Julijinega doma. Vse lesene oknice na Primčevi hiši so bile zaradi solnca zaklopljene, le na Julijinem oknu so bile podprte, to je Prešeren opazil že od daleč.

Ko se je po ozki ulici približal, mu je srce utripalo do vratu: Julija je bila na oknu. Pozdravil je in brž povetil pogled. Namesto sreče ob pogledu na „obličje milo“ je občutil strah:

„Da bi ne žalil je, v vednem trepeti

Bežim jaz revež pred pogledom njenim;

Noben mi žark v življenja noč ne sveti.“

Ni videl, ali mu je odzdravila ali ne. Pa mu je odzdravila, celo glavico je previdno iztegnila za njim, ko je šel pod njenim oknom mimo. Mehki črni lasje so mu lahno valovili okrog glave, ko je s cilindrom v roki stopal po ulici navzdol proti Marijinemu trgu. Njen zamišljen pogled ga je spremljal, dokler ni izginil za oglom sosedne hiše, ki je bila bolj naprej pomaknjena.

Njeno srce mu je akrostih v „Sonetnem vencu“ že davno odpustilo. Vendar nista od one lanske kazinske prireditve, ko ji je izročil pesnitev, več govorila. Le pozdravila sta se hladno in umerjeno, kadar sta se srečala. Vso preteklo zimo se Prešeren Juliji ni približal. Če jo je videl v gledališču, na plesu ali drugod, jo je gledal samo od daleč in se izogibal njenim očem, ki so plašno in skrivaj pogledovale za njim. Le njegove pesmi so ji govorile. Spomladi preteklega leta, v maju, je objavil štiri krasne sonete v — nemškem jeziku. V nemškem pač zato, ker je predvsem hotel v nje-

nem krogu, med njenimi znanci razpršiti sleherni dvom o njeni nepri-
stopnosti. Iz vseh sonetov je gledalo njegovo brezupno trpljenje.

„Ein wüstes Eiland ohne dich das Leben,

Ganz einsam, rauh und kalt, vom Graun umzogen.“

Julija je z globokim vzdihom stopila od okna. Sedla je k šivalni mi-
zici in prijala za vezenje. Njeni tanki prsti so umetno pretikali mehko svi-
leno nit skozi temno sukнено blago. A roka se ji je ustavila, resni obra-
zek ji je prešnil hudomušen smehlaj.

„Oh, nesrečni zaljubljeni doktor! Kaj morem zato, da tako trmasto
sili za menoj! Ali sem jaz kriva, da se je zaljubil vame? Nikoli nisem
bila z njim bolj prijazna nego z drugimi mladimi gospodi. Nasprotno,
včasih se še prav potrudim, da ga resno, kar grdo pogledam, posebno ka-
dar objavi kakšno svojih zaljubljenih, da govore o njem in meni vse ljub-
ljanske klepetulje...“

Senca je šinila preko rožnatega Julijinega obličja.

„Njegove pesmi so me res že močno kompromitirale. Mama se kar po-
tolažiti ne more zaradi tega. Posebno „Sonetni venec“ lansko leto! Če bi
škof ne bil pomiril mame in Jozefovega — zdaj že pokojnega — papana,
bi se bilo zaljubljenemu doktorju res slabo godilo. Ampak danes mi je
prav, da se je zadeva mirno potlačila. Saj se Prešeren morda sam ni zave-
dal, kaj je storil, kako zelo se je pregrešil proti taktu, ko me je izročil
ljudem v zobe. „Kmet!“ mu pravi mama. Seveda je kmetiški sin. „Trd in
neotesan Gorenjec,“ je rekla mama... Trd? Morda na videz. V duši je go-
tovo mehak, dober, silno dober. Njegove pesmi ga razkrivajo... In ne-
otesan? Res se mu pozna, da ni rojen v salonih. Ampak — ali so takozvani
„kavalirji“ vselej resnično olikani možje? Olikani po srcu in možje po
dejanju?“

Julija se je zdrznila in kri ji je planila v lica. Misel ji je preskočila
na Jozefa Scheuchenstuela...

On je kavalir, seveda je. Takten. Vsaka njegova kretnja kaže dobro
vzgojo. Nikdar še ni slišala trde besede iz njegovih ust.

In vendar!

Julija je iztegnila roke, izpustila vezenje... Ne, ne, tega noče! Pri-
merjala Jozefa ne bo nikomur, najmanj Prešernu. Prešernu ne!

Nekaj kakor strah ji je stisnilo grlo.

Zakaj ne? Zakaj ne Prešernu?

Burno je vstala. Pritisnila si je obe pesti ob senca. Prisluškovala je
srcu, ki ji je močno bilo. Preslišala je trkanje na vrata in se šele okrenila,
ko so se vrata odprla.

Mlada dama v črni žalni obleki.

„Oh, ti si, Marija!“

„Jaz in Toni tudi. Grüß Gott! Ali greš z nami?“

Marija Scheuchenstuelova je vstopila s svojo štirinajstletno sestro Anto-
nijo, živahno kratkokrilko.

„Kam pa?“

„Na naš vrt. Med zidovi je danes res prehuda vročina. Kar napravi se!“

(Konec prih.)

Slika iz velemesta

Šalamun Branko

na njo spustila dinar. Stražnik je otrokoma prizanesljivo obračal svoj široki hrbet. Obrnil ga je jezljiv vzklik: „Policija!“ Z njim je namreč zajeten gospod končal svojo kratko razlago, da „mi nečemo čakati“ radi teh potepinov. Oglasil se je v trenutku, ko je hotela mala kupiti „dva po šestnajst“. Bratec si je najbrže mislil: prihranimo stražniku njegovo pojasnilo — in spretno potegnili sestrico za seboj proti vratom. Saj ve on prav tako dobro kot stražnik in kot ta debela sitnoba, da posredovanje med kinobiskovalci in gospodično pri blagajni ni koncesijonirana obrt. Pa danes se je vsaj izplačalo. Danes si bo obdržal 5 dinarjev od tega, kar bo treba izročiti materi.

Ko sem ga pred vrati vprašal za naslov in mu rekel, da bi mu zato poslal fotografijo, me je zavrnil: „To nije potrebno. Mi imamo doma već četiri slike,“ in hitro izginil za oglom. Sestrico je ves čas trdno držal za roko.

Slika, ki bi jo z malenkostnimi navideznimi izpremembami mogli ujeti na vsak deseti korak. Deca, ki prodaja „pantlike“ (trake za čevlje) na Jelačićevem trgu, ponuja vijolice po nočnih lokalih ali pa raznaša savski

V Zagrebu so vrteli v Luxorju angleški film z naslovom: „Velika zmeda“. Dokument predvojnih, medvojnih in povojnih let, sestavljen na podlagi državnih arhivov.

Pred blagajno se je trlo ljudi. Ko sem slišal: „Za ovu pretstavu karte samo još po šestnajst dinara,“ bi se bil obrnil, če bi otroški zvok v glasu ne vzbudil moje radovednosti. „Berger — rezervirano — dva po dvadeset — Beer—ger.“ je ponovil sušičen fant z rjavimi lisami v bledem, ozkem obrazu svoji 2 leti mlajši sestrici. Poglejte si jo na sliki. Mala je stisnila v pest stotak in se prerila na drugo stran železne ograje, na čelo dolge vrste nestrpne množice, ki je hotela v kino. V pol minute je bila zopet tostran, odštelala bratu 6 desetakov, izročila vstopnici in iztegnila roko. Gospa Berger je

pesek po hišah, se peha za denarjem na enako klavrn in obupen način, kakor delajo njihove nekaj let starejše sestre v Petrinjski ulici. Prostitutke pridejo do svojih dinarjev prav tako lahko, poceni — in prav tako drago jih plačujejo kakor ta deca. Število prostitutk v Zagrebu, središču kulture, trajno raste. Novi zakon ni na stvari izpremenil ničesar.

Elena Marothy-Soltesova

Blanca Fábry

Letos je praznovala 80 letnico nestorka slovaških pisateljic in prva pobornica ženske izobrazbe med Slovaki, Elena Marothy-Soltesova.

Z vseh krajev Slovaške so prihitele žene, matere in tudi babice, da se poklonijo šibki starki in se ji zahvalijo za dolgoletno delo, kateremu je posvetila svoje dolgo, mukapolno življenje.

Rodila se je l. 1855. v malem mestecu Krupini kot hčerka evangeljskega župnika. Ko je bila stara dve leti, ji je umrla mati; oče se je preselil v drugo župnijo, daleč od postaje, v skrito gorsko vasico Ljuboveč. Tu je preživela Helena svoja deklinška leta

v strogo puritanski, suhoparni svečeniški družini.

V šestdesetih letih XIX. stoletja še ni bilo na Slovaškem deklinških šol. Izobrazba deklic se je zaključila že po trinajstem letu z znanjem kakega tujega jezika. Tako je prodiralo v slovaški narod tuje mišljenje, manjkalo mu je dobrih hčera in mater.

Mlada duša naše Helene pa si je želela višjega poleta. Hrepenela je po izobrazbi. Ni je moglo zadovoljiti domače delo, da bi po želji svoje mačehe postala nekoč dobra gospodinja. Kako rada bi bila študirala! Toda doma ni bilo višjih šol, roditelji niso imeli sredstev, da bi jo bili poslali v tujino. Ko so ji branili čitati, si je skrivaj prišla pod obleko torbico in nosila v njej knjige, ko je morala za delavci sušiti seno ali opravljati domača dela. Mnogo je čitala. Ker je znala nemško, je čitala tudi nemške filozofe iz knjižnice svojega strica. Urejeno in enolično rodbinsko življenje ji je dalo dovolj prilike za premišljevanje, pa je vso duševno hrano temeljito prebavljala ter vse ono, kar je bilo v knjigah, vzporejala z življenjem in okolico.

Z dvajsetim letom se je omožila v Turčanski Sv. Martin, tedanje središče duhovno-narodnega življenja. Tu je bilo uredništvo Narodnih Novin, ki je zbiralo okoli sebe vse najboljše pisatelje. Urednik je bil mladi Sve-

tozar Hurban Vajanski, ki sicer ni bil posebno vnet za žensko izobrazbo, a je vendar čutil, da Helena Šoltesova ni navadna mlada ženica in gospodinja. Kmalu je postala mati, a je vendar že l. 1881. napisala novelo „Na selu“ in je dobila zanjo knjižno nagrado 50 zlatnikov. Deset let pozneje je izšla daljša novela „Včiernekejške škole“, kjer je z večjo in sigurno roko očrtala svoje mladostne sanje, tedanje narodno življenje, lepoto vaškega narečja in stare narodne običaje. L. 1894. je izšel njen značilni roman „Proti prudu (struji)“, ki je preveden v hrvaščino. V tej knjigi kaže Šoltesova slovaški ženi pot, po kateri mora hoditi.

Šoltesova je z budnim očesom zasledovala položaj svojega naroda, pri tem pa se je zanimala tudi za dogodke v širnem svetu. Njen bistri duh je iskal poti, kako bi se mogla tudi slovaška žena dvigniti. Spoznala je, da je usoda naroda v rokah žen. Ko je postala tajnica slovaškega ženskega društva „Živena“, si je mnogo prizadevala, da bi to društvo ustanovilo gospodinjstvo šolo, a madžarska vlada ni dovolila Slovakom te ženske ustanove. V tako težkem in žalostnem položaju je Šoltesova izprevidela, da more slovaški ženski mladeži nadomestiti šolo samo dobra knjiga. Začela je pisati po vseh slovaških časopisih z edinim namenom: četudi je slovaška žena brez šol, mora ostati zvesta svojemu ljudstvu in ne sme kulturno zaostajati za ženami drugih narodov. Slovaške žene so sprejele njen nauk in so kot zvesta vojska stopile pod vodstvo svoje voditeljice.

Helena Šoltesova ni bila samo močan duh, ki je kljuboval vsem težkostem, ampak je bila tudi vzorna žena in mati. Njen mož je bil mali trgovec, razumel je svojo ženo in jo spoštoval, ni ji pa mogel dati udobnega življenja. Tudi ona se je morala boriti za vsakdanji kruh kakor veaka druga žena.

Kot mati je bila edinstvena v svoji ljubezni do dece. Imela je dvoje otrok. Materinstvo je pojmovala kot svetost in otroka sta ji bila božji blagoslov. Njena duša je bila prepolna materinske blaženosti, začela je pisati dnevnik o svoji deci: „Moja deca“ slika dvoje življenj od zibelke do groba.* V prvem delu nas s posebnim čarom objame toplota materinske ljubezni in velike želje, da bi bila otroka dobro vzgojena. Pisateljica ni slutila, koliko pouka dajejo njena čisto osebna opazovanja drugim materam. Zabeležila je vse najmanjše podrobnosti iz življenja svoje dece s tako ostrim in ljubečim očesom, da ima knjiga visoko pedagoško vrednost. L. 1884. ji je umrla hčerka, jako nadarjena deklica; pobrala jo je jetika. Bil je to prvi pretežki udarec za ljubeče materinsko srce.

V drugem delu knjige se zato bavi samo s sinom. Poleg dečkovega razvoja je točno popisani oni družabni in politični položaj, v katerem je takrat živel slovaški narod. Za mater nastane tu drugi težki udarec, spoznanje, da je sin po mladeniški lahkomišelnosti zapadel v isto bolezen.

Koliko je trpelo njeno materinsko in domoljubno srce, ko je moralo gledati, kako se neizbežno bliža prerani grob otrokoma, ki sta bila njena

* V prevodu izdala Matica Hrvatska l. 1925.

nada in od katerih je pričakovala, da bosta zvesto služila svoji tužni domovini.

Štiri leta po sinovi smrti ji je umrl še mož. Toda njen močni duh ni klonil pod težkimi udarci življenja. V delu je iskala pozabljenje lastnih bolečin. Še l. 1910. je začela urejevati ženski list „Živena“, kjer so po sinovi smrti izšle nekatere beležke iz poznejše knjige „Moja deca“. List se je pretolkel celo skozi vojno cenzuro, čeprav je imel sila neprilik.

V boli in delu je Šoltesova vendar dočakala svobodo svoje domovine. Veliki preobrat v življenju slovaškega naroda ji je dal novih moči. Sedaj je lahko uresničila mnoge načrte, katerih pod madžarsko vlado ni mogla. Z mladostnim navdušenjem je začela delati za ustanovitev raznih ženskih šol po vsej Slovaški. Danes jih je 27. Deset let neumornega dela je rodilo krasne uspehe. Okoli nje se zbirajo mlade sile in vrše veliko prosvetno delo po njenih načelih.

Velika ljubezen, katero je vse svoje življenje dajala ne samo svoji družini, nego tudi svojemu narodu, zlasti pa ženam, jo je do danes ohranila duševno močno in svežo. Osemdeset let je stara, a se še vedno z mladostnim ognjem zanima za vse. Slovaške žene čutijo, njeno ljubezen, in ko se ji druge slovanske žene klanjajo s priznanjem in počaščenjem, prinašajo slovaške žene veliki Majki v dar svoja srca...

„Žena in novinarstvo“

P. Hočevarjeva

Božena Neumannová, češka novinarka, se je začetkom maja na turneji po Jugoslaviji ustavila tudi v Ljubljani in je predavala o ženi v zvezi z novinarstvom. Z zgodovinsko utemeljenimi podatki je vzporedila razvoj ženske zavesti z napredkom novinarstva ter posegla v početno dobo človeške civilizacije. Žena je kot mati prva vsejala seme za prehrano svojega zaroda in je s tem prva zorala ledino človeške omike. Znake, katere je pračlovek vrezaval v drevesno lubje, so bila prva medsebojna sporočila, prva stopnja v razvoju novinarstva. Ker je bila takrat žena odločujoč činitelj družbe, je verjetno, da so ti prvi začetki novinarstva plod ženske misli in roke. Drugo, višjo stopnjo predstavljajo klinopisi na glinenih ploščah orientalskih narodov. Pri njih je mož-vojak zagospodaril nad ženo — sužnjo in pismena sporočila te dobe so nedvomno delo moža. Vsebujejo zgodovinske zapiske, literaturo pa tudi novinarsko pričajo, ki kaže ženo v luči gospodarskega življenja. Asirski inserati na ploščah pričujejo, da se je asirska žena že udeleževala v poklicu, da je bila njena ženskost važnega pomena in da je prejemale plačo v naturalijah. Inserat iz l. 2086 pred Kr. se glasi: „Bogat trgovec, ki ima stike s tujino, išče tajnico, katera mora imeti grdo zunanost. Vzroki za to so zgolj rodbinskega značaja.“

Davno so že poznali novinarstvo Kitajci — kitajski cesar sam je bil urednik prvega časopisa. Prav tako tudi Egipčani. Žena jim je bila bitje nižje vrste. Više se kaže v rimskem novinarstvu. Ohranjena je risba, ki predstavlja ženo v gledališču: dama ne gleda na pozornico, temveč drži v roki list in čita. Torej je bila tudi ženi — vsaj patricijski — odprta pot do izobrazbe. Ves srednji in tudi novi vek do francoske revolucije je bila žena kot človek čisto v ozadju, uveljavljala se je le kot ženska v intimnem odnosu do moža. Vprašanje toaleta je bilo

edino zanimanje za njen nastop v življenju. Ako je hotela kdaj uveljaviti svoj talent, so jo često kaznovali kot čarovnico. Radi svoje pasivne vloge v javnem življenju se tudi nikdar ne pojavi v zvezi z novinarstvom, ki se je po propadu Rimljanov začelo razvijati šele s tiskarstvom, zlasti v Benetkah. Močno se je razmahnilo začetkom 18. st. na Angleškem pod vlado kraljice Ane in se pojavilo že v tipu današnjih časnikov. Prvič so žene aktivno in zavestno stopile v javnost v severoameriških osvobodilnih bojih. Pod vplivom Američank in francoskih enciklopedistov so na Francoskem vstale prve boriteljice za ženske pravice. Prababica feminizma, Olimpie de Gouge, žena navadnega kuharja pri gospodi, je v dobi franc. revolucije pretrgala verigo predsodkov, stopila v javnost ter se poleg literarnega dela posvetila tudi politiki in novinarstvu. Tedanji pariški modni list je preuredila v feministično glasilo *Observateur feminin* in objavila v njem proglas nove žene državljanke. Narodni konvent, čigar smrtna žrtev je bila tudi Olimpija, je zadušil žensko delo v javnosti in uničil tudi ženski tisk. (Če se je kje seselalo 5 žen ali več, je bilo to kaznivo!)

Predavateljica je nato podrobno opisala razvoj češkega novinarstva in je ugotovila, da se njegov ustanovitelj, veliki Karel Havliček, ni zavedal pomena žene v narodu. Spoznal ga je pa M. Klecal, ki je že l. 1848. priznal v svojem časopisu *Moravske Noviny* važnost ženskega napredka. Čehinje so dobile prvi ženski list „Lada“ l. 1861. Prinašal je leposlovje, gospodinjske nasvete in modo. Dobrih 10 let pozneje so začele pisateljice Karolina Svetlá, Božena Němcová in Zofija Podlipská izdajati „Ženske listy“, ki so pod uredništvom E. Krasnohorské objavljali prve osnove feminizma. Sporedno z duhovnim in gospodarskim razvojem češkega naroda se je razvijalo tudi žensko gibanje in ženski tisk, ki se je kasneje opredelil po svetovnih nazorih in političnih strankah. Poleg najbolj znanih feminističnih revij: *Ženský Obzor* (M. Zieglerová), *Ženský Svět* (Tereza Nováková, soc. ženský list (Karla Machová), *Ženská Revue* (Zdenka Wiedermanova), *Ženská Rada* (Fr. Plamínková) je kmalu dobila vsaka strankarska ženska skupina še svoje glasilo ali vsaj žensko prilogo v strankinem dnevniku (nar. socialistke, komunistke, agrarke, marksistke...) Žene izdajajo tudi razna strokovna glasila ter več ženskih listov z lahko, bulevardno vsebino. Danes šteje češki ženski tisk 55 listov, ne všteti ženskih prilog, katere imajo skoro vsi dnevnikarji.

Zanimiv je bil tudi drugi del predavanja, v katerem je govornica opisala pasivno in aktivno vlogo žene v današnjem časopisju in časnikarstvu. Med čitateljicami prevladujejo tudi na Češkem tiste žene, ki iščejo v listu senzacije, modo, kozmetiko in praktične nasvete, pa tudi zabavo. Vendar je tudi precejšnje število takih, katere se zanimajo za važnejša, višja življenjska vprašanja. Kljub tolikému številu listov pa se razmeroma malo Čehinj posveča novinarskemu poklicu. V tej delovni panogi je vsekakor gmotni položaj za ženo slabši kakor za moškega, dasi je njeno delo prav toliko vredno. Saj morajo tudi novinarke sodelovati pri najrazličnejših rubrikah lista kakor moški.

Način, kako gleda Neumannová na nalogo novinarja, in njen avtobiografski podatki pričajo, da je našla v tem poklicu svojo pravo pot kot človek in kot žena. Danes vodi praško podružnico *Moravskih Novin*, h kateri je stopila pred 11 leti, ko je imela za seboj že mnogo svetlih, še več pa bridkih življenjskih izkušenj, zlasti materialnih in rodbinskih. (Neumannová je žena znanega češkega pesnika Neumanna.) Kot časnikarica se pogloblja v vse panoge življenja, posebno pa ji je pri srcu usoda nesrečnih žen. K njeni uredniški mizi se zatekajo žene v najrazličnejših potrebah. Vsekakor ima novinarstvo tudi mnogo senčnih strani, katere občutijo zlasti osebe z močno razvitim etičnim pojmovanjem. Toda kljub temu — ali morda baš zato — bi smel biti novinar le tisti, ki ima poleg drugih zmožnosti in spretnosti tudi ljubezen in smisel za večne vrednote.

Prošnja

Greta Rehbauerjeva

Dvigni k sebi me, ne pusti,
da vihar usode lomi
moje mlado, šibko steblo,
da osujejo se cveti,
jalovi se posušijo
brez zoritve in koristi!

Kakor drobna ovijalka
rada bi po tebi kvišku,
ker le gori solnce sije,
ker le gori je toplota
za cvetenje in zoritvev.

Dvigni k sebi me! Naj zlije
vse se v tebe bitje moje,
kakor zlije se potoček
žuboreč v mogočno reko —
in po reki v morje večno!

Za našo žensko pravico

A. B.

Na svetu so komaj kake štiri države, kjer žene še nimajo prav nobenih političnih pravic. Med te spada tudi Jugoslavija.

Žene iz pokrajin, ki so danes združene v jugoslovansko državo, pa so se že davno borile za doseg političnih pravic. V Srbiji so nastopile že v sedemdesetih letih pod duhovnim vodstvom Svetozarja Markovića. Po socialnih ciljih, ki so jih že takrat zasledovale, se more z njimi primerjati le malo naših sodobnic. Tudi med nekaterimi slovenskimi ženami se je že pred desetletji pojavilo spoznanje, da je politična enakopravnost eden prvih pogojev, da se dvigne žena do polnovrednega državljana. Kakor je znano, so Slovenke dobile delno volilno pravico že nekaj let pred vojno, dočim v srbskih pokrajinah ženske te pravice še niso bile deležne.

V naši novi državi sicer še nobena vlada ni priznala ženam političnih pravic, vendar je pa že iz prve ustave razvidno, da ne izključuje ženske volilne pravice. In kakor prejšnje določa tudi sedanja ustava, da bo žensko volilno pravico uredil poseben zakon. (Čl. 55).

Kakor vsako drugo priložnost so naše žene izkoristile tudi zadnje volitve za propagando za žensko volilno pravico.

Aliansa ženskih pokretov, ki ima v svojem programu tudi borbo za doseg političnih pravic za žene, se je obrnila na vse kandidate za bodočo narodno skupščino z vprašanjem o njihovem stališču glede ženske volilne pravice. Naše žene so razposlale vsem kandidatom vprašalne pole s prošnjo, naj jim odgovore na naslednja vprašanja:

I. Ali hočete predlagati, da se stavi na dnevni red izprememba volilnega zakona v prilog ženi? Opiramo se na člen 55. naše ustave od 3. septembra 1951., ki določa, da bo poseben zakon uredil žensko volilno pravico.

V informacijo navajamo, da homo žene zahtevale splošno, enako in tajno volilno pravico za vse zastoje, torej za občinski in banovinski svet ter parlament, kakor tudi v gospodarske in socialne ustanove (na pr. v gospodarsko in obrtniško zbornico, OUZD, Pokojninski zavod itd.).

II. Izvolite odgovoriti še na naslednja, za žene bistvena vprašanja:

1. Ali priznavate, da ima ženska pravico do enake izobrazbe kakor moški?

2. Ali ste za to, da ima tudi žena dostop do vseh poklicev in pod istimi pogoji, ki veljajo za moške?

3. Ali ste za dosledno izvajanje socialne zaščite matere in otroka?

4. Ali priznavate potrebo, da se delo plačuje po vrednosti, ne glede na spol in starost, po načelu: za enako delo enako plačilo?

III. Ali zavračate vojno kot povsem neprimerno sredstvo za reševanje mednarodnih sporov?

To so glavni obrisi delnih zahtev progresivnega dela žen po vsem svetu, torej tudi naših.

Kakšen je uspeh te ankete?

Z zadovoljstvom priznavamo, da prav dober. Mnogi naših kandidatov so pokazali, da razumejo današnjo dobo tudi z ozirom na ženin položaj, ki se je temeljito spremenil. Prav vzpodbudno je na pr. tole mnenje nekega kandidata:

„Pozdravljam z izrednim veseljem vašo iniciativo in zahtevo, da se izenači položaj žen v vseh ozirih s položajem moškega. Vedno sem smatral, da je sramota za kulturni narod, ako odreka svojim ženam kulturno, socialno in državljansko enakopravnost z možem. Zlasti iz dejstva, da imajo žene celo pri azijskih narodih enake pravice kakor moški, tako na pr. v Turčiji, bi mogli mi kot kulturni narod posneti, da je prišel čas za rešitev tega perečega vprašanja.“

Zopet drugi: „... vesel sem, da ste mi priskočile na pomoč v boju, ki sem ga vedno boril.“

Ali pa: „Kot zakonski možje, ki ljubimo svoje žene in matere svojih otrok, vemo ceniti njih požrtvovalni materinski poklic, zato se bomo vedno borili za njihove pravice.“

Popolnoma negativen je samo en odgovor. Značilno je, da so skoro vsi odgovori od kandidatov iz bivše Štajerske. Povečini so to neintelektualci, znamenje, da ti jemljejo žensko vprašanje povsem naravno v zvezi z ostalim razvojem. —

Da vzbude razumevanje pomena političnih pravic pri širših plasteh ženstva, so naše pobornice za žensko volilno pravico priredile tudi predavanje po Radiu, in sicer na materinski dan pod naslovom: Uvodna beseda (Minka Govekarjeva) ter Naše žene in matere po deželi (P. Hočvarjeva), 19. maja pa pod naslovom Razmišljanje naše žene po volitvah (A. Vodetova). Dočim je druga predavateljica s slikami iz življenja naše kmetice dokazala, kako je naš priprosti človek že od nekdaj uvaževal ženo gospodinjo in mater kot enakovrednega in enakopravnega člana družine, je zadnja govornica prikazala na vsakdanjih, a drastičnih primerih, kako nesmiselno je odrekati ženam volilno pravico, češ, da še niso zrele, dočim imajo vse politične pravice tudi taki moški, ki so intelektualno in moralno manj vredni ter globoko pod nivojem povprečne ženske. Kolikokrat srečamo v resničnem življenju ženo, ki vzdržuje družino s čudovito energijo, a njen mož, pijanec, jo upropašča. Pa žena se mora brigati sama za vse nujnosti, ki omogočajo družini obstoj in jo vežejo z zunanjim življenjem, dočim je možovo glavno opravilo popivanje. Kdor malo pogleda okrog sebe, ve, da ti primeri niso redki. Ko pa je izbira na voliču izbirati zastopnike ljudstva — ne samo zastopnike mož — mora ostati žena doma, a njen mož gre volit.

Predavanje je imelo predvsem namen pokazati, da vse, kar spada v področje politike, ženo prav tako živo zadeva kot moža. Vprašanja o davkih ter vobče o gospodarstvu, o zaščiti kmetijstva in obrti, o šolstvu, o vojni in miru — ali more, ali bolje: ali sme iti kaka žena brezbržno mimo vsega tega? V politiko pa spadajo še druga vprašanja, ki so ženi še bolj blizu: vprašanja o zaščiti matere in otroka, o pravicah žene v družini, o pravici žene kot delovne moči itd. Ali ne bi bilo prav, da bi o teh zadevah, ki tako v živo zadevajo prav ženske, sklepale in odločevale one same? —

Čeprav zaenkrat še ne moremo pokazati dejanskega uspeha, se vendar zavedamo, da smo vsekakor korak bliže našemu cilju, vsaj v toliko, kolikor smo dale pobudo za razmišljanje o naših težnjah.

Književnost in umetnost

Izdanja goriških knjižnih družb. Poleg slovenskih družb v Jugoslaviji (gl. Ženski Svet 1935, str. 44.) izdajajo redne letne knjižne darove še tri družbe v Italiji: Goriška Matica v Trstu, Goriška Mohorjeva družba v Gorici in književna družina Luč v Trstu. Zadnja doslej še ni izdala svojih letošnjih knjig.

Goriška Matica je izdala v začetku letošnjega leta (z letnico 1954) tri knjige, koledarja pa radi prepovedi državne oblasti ni mogla izdati.

Ena izmed teh knjig je izvirna, slovenska povest „Po krono, dekle in vin o“ (100 str.), ki jo je napisal Ferdo Plemič — ime zakriva znanega humorističnega pisatelja. Novela — kakor jo pisatelj imenuje — se godi v 12. stoletju, v času, ko so se nemški cesarji borili s papežem za svetno nadoblast. Povest pripoveduje, kako potuje nemški cesar Henrik V. v Rim, kjer naj bi ga papež Paskal II. kronal za cesarja. Ker se ne moreta sporazumeti, ujame cesar papeža in ga odvede iz Rima. Končno se papež nenadoma in neutemeljno vda ter se sporazume s cesarjem. Večji del povesti vsebuje vesele zgodbe cesarjevega spremljevalca opata in viteza pevca Konrada. Veseljaški opat išče po Italiji samo dobrega vina ter stresa v veselje družbi latinske domislice in izreke. V njegovi družbi hodi Konrad, ki je tip srednjeveškega viteza. Sanja, da mora najti v Italiji dekle; ko jo v Rimu res najde, jo kmalu spet izgubi radi vojnih dogodkov. V zvezi s tem je naslikal pisatelj nekaj šaljivih prizorov. Obupani vitez spremlja opata proti domu, v neki krčmi pa leta nenadoma umre. Po njegovi oporoki postane Konrad samostojen gospod in s tem je povest zaključena. — Plemičeva novela je docela veselo zabavna značaja, nazorom in razmeram primerna. Delo tudi nima kakega višjega umetniškega namena. Temu primerne so tudi nekatere črte pisateljevega sloga, ki spominjajo na naše prve pisatelje, na primer: dragi bravec, to si moramo zapomniti, pisateljeve opazke sredi pripovedovanja i. t. d. Dokaj spretno pripovedovanje motijo tudi jezikovne napake, pisatelj rabi nprav mesto narava, britko, vsakoršen i. t. d. Vsako poglavje je okrašeno z vinjeto, primerno vsebini.

Druga pripovedna knjiga so *Pravljice iz tujih logov*, ki jih je zbral Nande Vrbnjakov — tudi pseudonim (96 str.). Pred leti je izdala ista družba Venec domačih pravljic, ta zbirka pa obsega devet pravljic iz italijanskega, češkega, španskega, srbskega, nemškega in francoskega slovstva. Knjiga je opremljena z mnogimi dobrimi slikami M. Bambiča.

Tretja knjiga *Goriške Matice Z orožjem v roki*, ki jo je sestavil Jakob Trnovec (104 str.), nudi mnogo praktičnih pojasnil vsakomur, kdor ima opravka z lesom, s kovinami, z barvami i. t. d. Številne skice pojasnjujejo besedilo.

Goriška Mohorjeva družba je tudi izdala tri knjige, a tudi njenega koledarja cenzura še ni prepustila na knjižni trg. Med izdanimi knjigami je Ackermanova povest „V službi pri trinogu“ (prevel V. B.), ki je zajeta iz časov francoske revolucije. Delo je napeto in bo preprostim bravcem gotovo nudilo mnogo zabave. — Z naslovom „Zimske urice“ je izšla zbirka poljudnih člankov leposlovne, zemljepisne, zgodovinske in druge vsebine. — Tretja knjiga je življenjepiš „Sv. Vincencij Pavelski, apostol krščanske ljubezni“ (napisal dr. A. Zdešar).

Četudi so vse te knjige skromne, vendar pomenijo radi razmer, v katerih nastajajo, za Slovence v Italiji mnogo.

Vera Dostalova

Nova knjiga *Mine Witkoje*. Veljavna dolnjelužiška pesnica Mina Witkoje (glej Ženski Svet 1934., str. 19) je izdala novo pesniško zbirko „Wěnašk bļošańskich kwětkow“ (Venec blatskih cvetov). Knjiga je izšla v zbirki Dom a Swět, ki prinaša dela lužiškobrskih pisateljev. Uvod zbirki je napisal lužiški književnik V. Serb-Cheinicafski. Prva zbirka Witkojčeve „Dolnoserbške basne“ je pošla že v drugi izdaji. Tudi v tej zbirki veje domoljubni duh, proslava lepote rodnega kraja in jezika, iz nje diha bol radi težke usode Dolnje Lužice in prošnja za obstanek.

„Še vedno živimo tu! Še vedno hočemo dalje živeti! Vedno vsako bitje k soncu in svetlobi hoče... Tudi mi hočemo k soncu in svetlobi!“ Tak je osnovni ton te zbirke, ki je razdeljena v štiri dele: prvi vsebuje domovinske pesmi, drugi refleksije iz življenja in domačije, tretji odmeve iz rodnih Blat, četrti pa priložnostne pesmi slavnim Serbom in prijateljem.

Nova zbirka vsebuje mnogo lirčnih biserov, ki dokazujejo, da je pesnica sposobna umetniško dovršeno izražati svoja in narodna čuvstva. Iz vseh pesmi diha velika ljubezen do vsega lužiškega. Saj je pesnica tako zelo zrasla z usodo svojega zapostavljenega naroda.

Vera Dostalova

„Klub bolgarskih pisateljic“ v Sofiji prireja vsako zimo tradicionalno čanjanko, ki je združena s propagando za naloge kluba. Letošnja prirediteljica je imela posebno lep uspeh. Po govoru tajnice, pisateljice Evgenije Mars, sta recitali svoje pesmi Liza Bagrjana in Magda Petkanova. Potem je bila tombola in so kot dobitke dajali knjige včlanjenih pisateljic. Prireditve se je udeležilo veliko občinstva, zlasti pisateljev, umetnikov in novinarjev. Prišla sta tudi jugoslovanski in češki poslanik.

Kalino Malino, prvovrstno mladinsko pisateljico, so nekatere sofijske šole izbrale za pokroviteljico. Ob tej priliki je dala velika fotografska založba v razprodajo povečano sliko pisateljice.

Medsebojno spoznavanje slovanskih pisateljic. Med slovanskimi književnicami se je začelo prav živahno delo za medsebojno spoznavanje slovanskih književnosti. Letošnjo zimo sta bili v Sofiji kot gost „Kluba bolgarskih pisateljic“ češki književnici dr. N. Melniková-Papoušková in Helena Mališová. V Prago pa sta šli na povabilo „Jednote slovanskih žen“ sofijski pisateljici Ljuba Kasarova in Sanda Jovčeva. Žena-pisateljica pa ne hodi k svojim tovarišicam samo na obiske in bankete — kakor je to prišlo v navado posebno pri moških — ampak se vsestransko zanima za življenje bratskega naroda, proučava kulturne in socialne ustanove ter si v kratki dobi svojega bivanja pridobi veliko vtisov, da potem v domovini res lahko pove in napiše še kaj drugega, kakor samo o toplem sprejemu in prijaznosti kraja in ljudi. Letos pričakujejo tudi naše književnice nekatere slovanske tovarišice, pred vsem veliko prijateljico Slovenk Sando Jovčeva iz Sofije.

Med slovanskimi književnicami je nastal pokret za ustanovitev „Zveze slovanskih književnic“. Prvi pogoj za to pa je zveza domačih književnic, katere pri nas še nimamo. Sofijske pisateljice vabijo jugoslovanske, naj se organizirajo, in pozivajo tudi ljubljanske, da si čimprej osnujejo svoj klub.

Uspehi slovanski žen v tujini. Mara Kraljeva razstavlja skupno s svojim možem Tonetom Kraljem na Dunaju. Nemški listi — in tudi češki Videnski Denik — so prinesli prave slavospeve obema umetnikoma. Najznamenitejši inozemski kritiki postavljajo kiparja in slikarja Toneta Kralja poleg Meštroviča ter ju proglašajo za najznačilnejša predstavnika jugoslovanstva in prvovrstna umetnika. Tudi dela Mare Kraljeve delajo čast naši umetnosti. Njeni graciozni akvareli na svilo ter prisrčne keramike so visoke umetnine. Uspeh, katerega je dosegla Mara Kraljeva lani na mednarodni razstavi Madon v Italiji — priznana ji je bila nagrada za najprisrčnejšo upodobitev Marije — je dobil na sedanji dunajski razstavi ponovno potrdilo. (Ženski Svet bo prinesel o Mari Kraljevi obširnejši članek).

Obzornik

Na Oplenac so naše žene romale že dvakrat. Začetkom marca je šlo okoli 40 ljubljank pod vodstvom dvorne dame ge. Franje Tavčarjeve, sredi maja pa je priredila veliko romanje Banovinska ženska zveza pod vodstvom predsednice ge. Minke Govékarjeve. Udeležilo se ga je nad 100 društvenc iz vseh krajev

Dravske banovine. Položile so na grobnico blagopokojnega kralja Aleksandra I. zeleno-rdeč vence iz dišečega planinskega volčina, čudodelnih zlatorogovih triglavskih rož, kot pozdrav z naših gora, kamor je pokojnik tako rad zahajal. Društvena podpredsednica ga. Minka Kroftova se je pri tej priliki z ganljivimi besedami spomnila velikega pokojnika kot apostola miru. V Beogradu je udeleženke ljubeznivo sprejela kraljica-mati Marija. Slovenke so ji izročile na pergamentu umetniško spisano posvetilo z verzi Ruže Lucije Petelinove:

Vsi drugi naj nazivi obledé,
ko te usoda je nazvala Majka,
vse krone z demanti naj otemne,
ko Trnjevega venca si Čuvajka.
A ko pritiskaš k srcu ga v trpljenju,
si Mučeniku tajnostna Družica.
In glas žená Ti kliče: V tem znamenju
ž njim si nesmrtna Velika kraljica! —

Predsednica zveze ga. Petkovičeva in predsednica dravske sekcije sta predstavili kraljici zastopnice ženskih društev. Visoka gospa se je živo zanimala za njih delo, posebno dolgo se je pomudila pri zastopnicah trboveljskega, celjskega in dravograjskega Kola ter Mariborskega ženskega društva. Navzoče družtenice so občudovale veličino njenega duha, ki se je ob tako grozni rodbinski tragediji dvignil do živega razumevanja širšega socialnega življenja in do dejanskega zanimanja za javno žensko delo. Njene pokroviteljske zahvalne in bodrilne besede so prepojile vse navzoče s povečaním navdušenjem za delo in napredek naših ženskih kulturnih in socialnih ustanov.

Praznovanje letošnjega materinskega dne je imelo dvojno lice: društvene in šolske prireditve so ohranile svoj stari program — povečičevanje materine ljubezni, po časopisju pa so letos skoraj popolnoma izostala sentimentalna opevanja in so jih nadomestili članki, v katerih je bil jasno in odločno izrazen nazor, da pripadajo ženi baš radi važnosti njene materinske naloge vse državljanske pravice, katere ima tudi mož, in posebna zaščita, katero potrebuje v dobi, ko se mora posvetiti rojstvu in negi novega člana človeške družbe. V tem smislu so pisali vsi naši dnevnikarji in sleherni ženi so bila taka priznanja lepše voščilo kakor solzava opevanja. Tako je jugoslovanska žena — mati ob letošnjem materinskem dnevu doživela priznanje svoje človeške in rodiljske polnopravnosti v besedi, drugo leto pa bi ga rada doživela tudi zakonito v dejanju. — Materinski dan so do letos praznovali ločeno po svetovnem nazoru: strogo katoliška društva in časopisje v marcu, vsa druga javnost pa skupno z mednarodnim praznikom v maju. Letos pa so se pokazali znaki zблиževanja: ljubljanski „Slovenec“ je objavil na materinski dan 12. maja sestavek „Mater časti ves svet“, ameriška „Zarja“ pa daljši članek „Materinski praznik“. In prav je tako.

Radio. Po zgledu drugih držav — in Beograda — je tudi ljubljanski Radio uvedel stalno žensko uro, in sicer ob nedeljah popoldne od 15:45 do 16. Pri ovirotiveni uri na materinski dan je imela v Radiu uvodno besedo predsednica Banovinske ženske zveze ga. M. Govékarjeva ki je pozivala poslušalke po vsej Dravski banovini, naj spremljajo besedo ženskih govornic z zanimanjem ter naj pismeno sporočajo Radiu svoje želje, nasvete, vprašanja in pomisleke, katere bodo prirediteljice ženske ure prav rade upoštevale.

„Zveza gospodinj“ v Ljubljani je tvorila doslej odsek „Splošnega ženskega društva“. Delo pa se je tako razmahnilo in poglobilo, da so bili dani vsi pogoji in živa potreba za samostojnost društva. Zato se je letos „Zveza gospodinj“ ločila od matičnega društva in zavzela na ustanovnem občnem zboru obliko samostojne organizacije pod predsedstvom ge. Vike Kraigherjeve. Društveno delo se vrši po odsekih: upravni, blagovni, ekskurzijski, tečajni, razstavní in tržni. Najbolj živahno pa delujejo razni tečaji, daljši, krajši, enodnevní, ki se skoro neprenehoma

vrste. V zadnjem letu so bili trije večerni trimesečni kuharski tečaji, vmes pa krajši ali enodnevni tečaji za drobno pecivo, poletne pijače, pudinge, pikantne in sladke sendviče, majoneze, glazure, ruske in francoske solate, za pripravo rib, perjadi in slanika na razne načine. Bil je tudi zdravniški tečaj, tečaj za šivanje usnenih rokavic in modernega perila ter elektrokuharski tečaj z brezplačno pokušno jedil. Društvo je pričelo tudi z razstavami pogrnutih miz. Zelo okusno so bile pripravljene velikonočne, Martinove, Miklavževe, božične, Silvestrove, poročne in pustne mize. Vsak mesec so redni sestanki članic s strokovnimi predavanji, vsak četrtek pa čajanke v ožjem krogu s kratkim predavanjem. V minulem letu je društvo priredilo tudi ekskurzije v gospodinjsko-industrijske obrate in umetnostne razstave ter ima stalna radio-predavanja. Na lanskem velesojmu je imelo odlično prirejeno razstavo pod naslovom „Žena v poklicu“. Udeležilo se je tudi akcije Nar. odbrane „Svoji k svojim“ in izdaja stanovsko glasilo „Gospodinja“.

Občni zbor Splošnega ženskega društva pod predsedstvom ge. Franje Tavčarjeve je tudi letos pokazal lepo sliko društvenega dela. Najvažnejši postavki društvenega dela sta bili: prireditvev umetniško zasnovane razstave „Ženska ročna dela v zgodovinskem razvoju“ pod vodstvom ge. Lindtnerjeve in ciklus predavanj (P. Hočevarjeva: Bolgarska ženska književnost, M. Omeljčenkova: Ukrajinska žena nekdanj in sedaj; O. Grahorjeva: Zgodovina Srbije do kosovske bitke ter Položaj srbske žene v srednjem veku; A. Vodetova: Tip nove žene — Aleksandra Kolontaj; P. Hočevarjeva: Františka Plamínková ter M. Govékarjeva: Františka Plamínková in Slovenke; zadnji predavanji na proslavi 60letnice češke senatorice.)

Društvo se je zavzelo za razširjenje obrtne šole v Ljubljani, podpiralo je nekatera društva in posameznike z moralnimi in gnotnimi sredstvi, priredilo po svojem odseku „Zveza gospodinj“ velesojmsko razstavo i. dr. Največji ponos društva pa je knjižnica, ki obsega poleg številnih zvezkov iz domače in svetovne literature tudi močno zbirko najznamenitejših ženskih del in se po pravici imenuje ženska knjižnica.

Z občnega zbora telesno-kulturnega društva Atena. Atena je med našimi najmočnejšimi organizacijami. Njeno delo je razdeljeno v 3 glavne skupine: telesno-vzgojno, socialno-zdravstveno, prosvetno. Društvo vzgaja žensko mladino za državna in mednarodna tekmovanja na športnem polju. (Članica Bernikova je dosegla lani na ženski olimpijadi v Londonu prvenstvo.) Z uspehom je deloval teniški odsek, dekliški tečaj za moderne družabne ples in za moderno žensko telovadbo. Socialno in človekoljubno delo Atene dokazuje ortopedični oddelek, ki je v minulem poslovnem letu zdravil 88 otrokom vseh slojev telesne hibe: vzkriviljeno hrbtenico, slabo držo, vzbočene prsi itd. Društvo vzdržuje otroško igrišče, ki je velika dobrota staršem zlasti o počitnicah, in se poteguje za ureditev mestnega modernega otroškega igrišča. Društvena „Šolska kuhinja kraljice Marije“ daje mnogim dijakom in dijakinjam ceneno ali celo brezplačno hrano, pošilja lepo število otrok v počitniške kolonije ter prireja založbo „Belo-modre knjižnice“. Med pomembnejšimi prireditvami je treba omeniti razstavo „Jaslič“, otroški ringeraja in nabiralni dan „Za zdravje otroka“. V novem poslovnem letu predseduje društvu ga. Minka Kroftova.

Kolo jugoslov. sester v Trbovljah priredi od 30. maja do 6. junija veliko razstavo pod naslovom „Žena“. Poleg oddelkov: Gospodinjstvo, ženska obrt, Ročna dela bo tudi samostojna higijenska razstava o pravilni negi deteta, kar bosta uredila Higijenski zavod in Zavod za zaščito dece in mater iz Ljubljane.

Na dan otvoritve bo pred šolo materinska proslava. Ob tej priliki bo društvo posvetilo materi lipo in odkrilo ploščo z napisom: Materi — prvemu stebri domovine. 100 siromašnih mater in starih ženic pa bo obdarovano z živili.

Trboveljske kolašice delajo marljivo in tiho, toda vztrajno. Z materinsko ljubeznijo in zavestjo dolžnosti posvečajo vse leto svoje delo bednim rudarskim družinam in se zlasti dece spominjajo ob vsaki priliki z blagimi darovi. Prav tako

je kolašicam pri srcu tudi kulturni napredek kraja. Z razstavami, predavanji in učenim tečajem širijo med trpečimi ženami tudi zmisel za izobrazbo, socialno zavest in višje pojmovanje človeških nalog.

Začeli so popravljati krivice ženam... Lansko pomlad so bile v naši državi močno prizadete tiste državne nameščenske — malo pozneje tudi samoupravne —, ki imajo moča ali roditelje za lastnimi dohodki ter žive z njimi v skupnem gospodinjstvu. Z odredbo ministrskega sveta so jim bile občutno znižane draginjske doklade. Ker imajo baš drž. nameščenci nižjih položajev izdatnejše draginjske doklade, so bile z omenjeno odredbo usodno prizadete le žene oz. družine na nižjih položajnih stopnjah.

Ženski pokret, ženske in strokovne organizacije, žensko ter stanovsko časopisje in tudi druge ustanove so takoj protestirale proti tem krivicam. Z novim ministrskim odlokom, ki stopi v veljavo s 1. junijem, bo nekaj teh krivic popravljenih. Odlok določa, da skupnost gospodinjstva z roditelji ne sme vplivati na višino dohodkov posameznih članov. To se pravi: hčere in sinovi, katerih roditelji imajo lastne dohodke, bodo zopet dobili polno draginjsko doklado — ne pa žene, katerih možje so v službi ali obrti. Po načelu: za enako delo enako plačilo in po neštetih dokazih, ki pričajo, kako usodno so s to ukinitvijo prizadeti zlasti mladi zakonci in njih skupna gospodinjstva oz. družine, upajo tudi omožene drž. nameščenske, da bo ministrski svet čimpreje uvidel tudi njihov težki položaj in bo tudi njim popravil krivico.

Na mednarodnem ženskem kongresu, ki je bil od 18.—25. aprila v Carigradu, so žene vsega sveta zahtevale:

1. popolno politično enakopravnost za ženo po vseh državah, brez razlike plemena in veroizpovedanja;

2. splošno varnost, ki naj bo edini smoter mirovnega prizadevanja. Ta splošna varnost se mora graditi na priznanju medsebojne odgovornosti, na splošnih in jasnih jamstvih, na priznanju arbitražnega sodišča in pomirjenju sporov z mirnimi sredstvi, z odrekanjem pomoči napadalcu in z diplomatsko, gmetno, gospodarsko in vojno podporo napadeni stranki;

3. kongres se je izjavil proti omejevanju ženskega dela kot sredstva za zdravljenje brezposelnosti ter zahteval za ženo iste delovne pogoje in pravice, kakor jih ima mož;

4. mednarodna alijansa se kot članica Društva narodov bori za enako čisto moralo obeh spolov. Zahteva odpravo prostitucije po vsem svetu ter brezplačno zdravljenje spolnih bolezni kot najstrašnejšega socialnega zla;

5. Poročeni ženi naj se da svoboda, da sama odločuje o vprašanju državljanstva, t. j. ali sprejme s poroko možovo državljanstvo ali pa tudi kot omožena obdrži svoje državljanstvo.

Zborovalke so k vsaki resoluciji dostavile podrobno pojasnilo in navodilo, kako naj včlanjene žene delujejo v svoji domovini, da bodo dosegle uresničenje teh sklepov.

Letošnji kongres je priredila Mednarodna alijanska za ženske drž. pravice v Carigradu na povabilo Turkinj zato, da izkaže priznanje predsedniku turške republike, Kemal paši, ki je osvobodil turško ženo suženjstva, jo rešil harema in tančice ter jo postavil kot enakopravno državljanico na vsa javna mesta, v vse šole in poklice in tudi v narodno skupščino.

Turška vlada je izkazala zborovalkam nenavadno gostoljubje, dala jim je na razpolago najkrasnejšo sultanovo palačo za zborovanja ter jih povabila na brezplačno potovanje v novo prestolnico v Mali Aziji. Izdala je tudi slavnostne poštne znamke, ki bodo v rabi do konca leta in ki imajo sliko vseh žen, katere so kdaj prejele Nobelovo nagrado.

VSEBINA 6. ŠTEVILKE

Materi (Ruža Lucija Petelinova)

Pod dalmatinskim solncem — Nadaljevanje — (Maša Slavčeva)

„Up sreče onstran groba v prsih hrani“ (Ilka Vaštetova)

Slika iz velemesta (Šalamun Branko)

Elena Marothy-Šoltesova (Blanca Fàbry)

„Žena in novinarstvo“ (P. Hočevarjeva)

Prošnja (Greta Rechbauerjeva)

Za našo žensko pravico (A. B.)

Književnost in umetnost: Izdaja goriških književnih družb (Vera Dostalova)

Obzornik.

Priloge: Naš dom — Naša žena — Krojna pola in ročno delo

Ženski svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Za Italijo L 20.—, posamezna štev. L 2.—, za inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

Listnica uredništva.

Vesna: Vi imate precej spretnosti za rime. Toda to še oddaleč ni pesem. Vaša občutja so tako zelo vsakdanja, navadna, da jih res ni vredno natisniti.

Minka S.: Vaši verzi so bolj aforizmi za spomišni album.

Priporočamo bogato izbiro najrazličnejše posode in vseh v gospodinjstvu potrebnih predmetov po najnižjih cenah. Posebno opozarjamo na lonce in kozarce za vkuhanje sadja.

Pinter & Lenart

veletrgovina z železnino

Maribor

Krize bo konec, ko bodo domači denarni zavodi mogli zopet dajati
nova posojila iz novih vlog. Zaupajte Vaš denar

Mestni hranilnici ljubljanski

ki izplačuje nove vloge, vložene po l. 1933 neomejeno ter jih obrestuje po 4—5%. Vloge nad Din 400,000.000—. Rezerve Din 14,600.000.—.

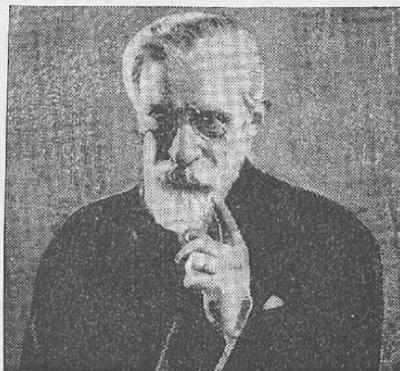
Štirinajstletna deklica, zdrava, s šestrazredno osnovno šolo, vajena dela, siromašna, bi šla rada brezplačno v kako družino v mestu ali na deželi, kjer bi se priučila večšega gospodinjstva in kuhanja. Ponudbe na „ženski svet“.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12--18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezenine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblek in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

Dr. R. W. Hersan

„Hersan“ čaj

Vam bo pomagal, da zopet pridobite zdravje s pomočjo zdravih rastlin.

Gospa! Ne bodite neprijateljica sama sebi. Obolenja pri klimakteriju ali pri mesečnem perilu (menstruaciji) Vam bo olajšal HERSAN čaj. Ali Vas ovira debelost? Želite biti vitki?

Potem uporabljajte HERSAN čaj. Zakaj bi trpeli bolečine revmatizma in protina (gibt), ako to ni potrebno? HERSAN čaj je sredstvo, ki Vam lajša holecistino. HERSAN čaj pomaga pri arteriosklerozi in hemoroidih. Ali res ne veste, da je HERSAN čaj pri obolenju želodca, jeter in ledvic dobro sredstvo? HERSAN čaj se dobiva v vseh lekarnah, zahtevajte brezplačno brošuro in vzorec pri „RADIOŠAN“, Zagreb, Kovačičeva 2.

Reg. Š. št. 19834/1933.